

СЕКЦІЯ 1. ЗЕЛЕНИЙ ПЕРЕХІД ТА НАЦІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Бондар О. І.

*доктор біологічних наук, професор,
член-кореспондент НААН України, ректор
ДЗ «Державна екологічна академія
післядипломної освіти та управління»*

Галушкіна Т. П.

*доктор економічних наук, професор,
Заслужений економіст України,
професор кафедри зеленої економіки
ДЗ «Державна екологічна академія
післядипломної освіти та управління»*

Тафтай В. В.

*аспірант
ДЗ «Державна екологічна академія
післядипломної освіти та управління»*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-337-1-1>

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА ЗЕЛЕНИЙ ПОРЯДОК ДЕННИЙ ДЛЯ УКРАЇНИ

Наявні політичні ініціативи на міжнародному та національному рівні на підтримку вектору «зеленого» зростання у контексті цілей Європейського Зеленого Курсу (ЄЗК) та Угоди про асоціацію «Україна-ЄС» свідчать, що Україна задекларувала цей курс як пріоритетний задля досягнення динаміки в напрямі озеленення вітчизняної економіки. Беручи до уваги інтегральну значимість проблеми Зеленого переходу України, а також її важливість з точки зору національної екологічної безпеки можна стверджувати, що на сьогодні вже закладені певні підвалини для вирішення цих нагальних завдань на державному рівні, про що свідчать Укази Президента України та документи державного планування.

Наразі екологічні виклики стають тим чинником, який активізує побудову системи так званої колективної відповідальності за стан навколишнього природного середовища в просторовому контексті. Між тим, як свідчать компетентні експертні висновки, у виконанні Україною Угоди про асоціацію з ЄС не досягнуто вагомих результатів

стосовно проведення інституційних реформ у галузі довкілля, зокрема, щодо реформування екологічного контролю, механізму відповідальності за екологічні правопорушення, системи екологічного моніторингу тощо [1].

Однак, сьогодні прогрес досягнень в цій площині свідчить про певну динаміку щодо налагодження правового формату екологічної безпеки відповідно до законодавства ЄС:

- прийнято Закон України «Про управління відходами»;
- розроблено та затверджено 10 методик визначення шкоди довкіллю внаслідок військової агресії РФ;
- у відповідності до Директиви 2004/35/ЄС «Про екологічну відповідальність за шкоду довкіллю» здійснено аудит збитків, нанесених довкіллю в компонентному розрізі: водні ресурси, повітря, морське середовище, природоохоронні території, надра, біологічні ресурси;
- внесено зміни до Стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр. та до ЗУ «Про стратегічну екологічну оцінку» (визначено орган контролю за дотриманням цього закону).

При цьому декларується потреба в створенні відкритого цифрового інструменту для доступу до інформації СЕО з врахуванням впливів та наслідків війни. Однак, поряд з цим існує нагальна необхідність впровадження цифрової трансформації процесів у сфері охорони навколишнього природного середовища та національної екологічної безпеки з метою швидкого реагування на попередження техногенних та природних надзвичайних ситуацій.

Цей контент базується на впровадженні методології ризик-орієнтованого підходу до формату екологічної безпеки відповідно до вимог законодавства ЄС, спрямованого на нівелювання шкоди довкіллю та здоров'ю людей. Це, в свою чергу, передбачає реалізацію першочергових заходів та з підвищення норм екологічної безпеки та трансформацію чинної законодавчо-нормативної бази з цих питань. Тому доцільно:

- адаптувати національне законодавство в сфері хімічної безпеки до вимог ЄС;
- запровадити політику мінімізації промислового забруднення відповідно до Директиви 2010/75/ЄС;
- забезпечити на державному рівні перехід до нульового забруднення у відповідності до вимог Європейського Зеленого Курсу;
- внести доповнення в існуючі нормативні документи, зокрема в Стратегію екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року та операційний план заходів (Розпорядження КМУ від 20 жовтня 2021 р. № 1363-р.), яка була схвалена в рамках Угоди про Асоціацію ЄС. Враховуючи наслідки збройної агресії РФ та

започаткування визначення екоциду як військового злочину, виникає нагальна потреба в якісно новому наповненні цієї стратегії. Цей контент визначає ключові нагальні завдання сьогодення:

- Завдання 1 – забезпечення юридичного супроводу впровадження компенсаційних(репараційних) механізмів за шкоду довкіллю;
- Завдання 2 – стимулювання зеленого оподаткування з метою гармонізації з податковою системою ЄС;
- Завдання 3 – цифровізація природоохоронної галузі;
- Завдання 4 – застосування інструментів економічної оцінки екосистемних послуг;
- Завдання 5 – створення екологічно-безпечних хабів;
- Завдання 6 – трансфер та поширення новітніх знань та технологій;
- Завдання 7 – започаткування Фонду відновлення довкілля та національної екологічної безпеки.

Враховуючи, що Україна є підписантом Римського Статуту Міжнародного Кримінального Суду(хоча до цього часу не ратифікувала його на національному рівні), для неї, як і для інших членів, є легітимним механізм відповідальності за наслідки військових дій, в тому числі в сфері довкілля. Це обумовлює потребу масштабних заходів по відновленню не лише критичної та життєзабезпечуючої інфраструктури, а й повній компенсації завданих екологічних збитків Україні внаслідок військового тероризму з боку рф. Нівелювання правової колізії щодо визначення екологічної репарації, яка до цього часу в національному законодавстві поки що не задекларована [2], залишається в переліку найбільш актуальних першочергових завдань майбутнього відродження економічного та екологічного стану країни за європейським зеленим сценарієм. Наразі Генеральна асамблея ООН ще передчасно (15 листопада 2022 р.) прийняла резолюцію про необхідність застосування репараційних механізмів, згідно якої росія повинна повністю компенсувати Україні за спричинені рф наслідки військової агресії, в тому числі екологічні. Тому, оскільки Україна в рамках реалізації Плану повоєнного відновлення започаткувала цілу низку фондів: Фонд підтримки армії; Фонд відновлення та трансформації економіки; Фонд підтримки малого та середнього бізнесу; Гуманітарний фонд; Фонд обслуговування та погашення державного боргу; Фонд відновлення майна та зруйнованої інфраструктури, то цей перелік логічно доповнити і Фондом відновлення довкілля. Це дасть можливість акумулювати значні фінансові активи з подальшим їх цільовим використанням задля «екологічної реанімації» природної спадщини України.

Зелений перехід України нерозривно пов'язаний з реалізацією поточних завдань національної екологічної безпеки. Відтак, це означає, що трансформація економіки та євроінтеграційні процеси стають не

лише викликом, який зобов'язує до гармонізації національної законодавчої бази, а й можливістю долучення до використання загальноєвропейських принципів та інструментів у сценарії повоєної відбудови та вступу України до ЄС.

Список використаних джерел:

1. «Зелене» повоєнне відновлення України: візія та моделі. Аналітична записка. Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». ГО «Ресурсно-аналітичний центр “Суспільство і довкілля”». 2022. 36 с.

2. Галушкіна Т. П., Тафтай В. В., Афанасьєва О. О. Екологічна репарація та економічні інструменти забезпечення зеленого зростання економіки України за умов повоєнного часу. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2022. Том 27 Випуск 3 (93) 2022. С. 96–100.